

АНОТАЦІЯ

Науменко С.С. Організація професійного навчання обдарованих учнів у школах КНР. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями). – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2021.

Дисертаційна робота є порівняльно-педагогічним дослідженням організації професійного навчання обдарованих учнів у школах КНР та України. Робота присвячена аналізу теорії і практики професійного навчання обдарованих учнів у школах КНР.

Актуальність дослідження полягає в урахуванні сучасних темпів розвитку промисловості, цифрових технологій, економіки, науки і культури, підвищення рівня трудової мобільності, які зумовлюють потребу у збільшенні кількості кваліфікованих працівників, фахівців, які здатні до креативного мислення і генерування нових ідей. Сьогодні професійна освіта як в Україні, так і у більшості країн світу втратила свою престижність, хоча сучасний ринок праці доводить, що найбільш затребуваними є робітничі професії. Однією з причин цього є недосконалість системи професійного навчання у школах, зокрема, відсутнє активне залучення обдарованих дітей до оволодіння фаховими компетентностями у різних сферах промисловості, техніки і технологій.

Для наукового розв'язання проблеми професійного навчання обдарованих учнів в Україні важливим є вивчення та творче використання концептуальних засад і досвіду професійної підготовки дітей і молоді в системі освіти КНР. Загальновідомо, що КНР має надзвичайно потужну промисловість, досягла високого рівня розвитку у сфері цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій, тримає світове лідерство у експорті товарів широкого вжитку. Такі результати країна змогла здобути завдяки

розвиненій системі професійної освіти, широкому залученні дітей і молоді до професійного навчання.

У дисертації проаналізовано довідкову і педагогічну літературу України і КНР для з'ясування суті базових понять дослідження («обдарованість», «талановитість», «обдарована дитина», «професійне навчання» та ін.) у вітчизняній та китайській педагогічній думці. Провідне поняття дослідження «професійне навчання обдарованих учнів» визначено як розвиток високого рівня інтелектуальних і творчих здібностей для набуття й удосконалення професійних знань, умінь та навичок школярів відповідно до їх природних здібностей, що забезпечує оволодіння певними професійними компетентностями.

Схарактеризовано генезу ідеї професійного навчання обдарованих дітей відповідно до трьох періодів: стародавній світ та антична філософія, класична педагогіка, сучасний період.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*: на основі урахування таких критеріїв як політичні події, економічний розвиток країни, розвиток педагогічної теорії та практики, формування мережі закладів професійної освіти було визначено і охарактеризовано етапи організації професійного навчання обдарованих учнів у Китаї: I етап (1938-1977) – етап становлення ідеї професійного навчання обдарованих дітей і молоді; II етап (1978-1995) – етап розробки стратегічних планів та реформування підходів до професійного навчання обдарованих дітей і молоді; III етап (1996-до сьогодні) – етап поглиблення підходів щодо професійного навчання обдарованих дітей і молоді; виявлено і розкрито теоретичні, організаційні аспекти навчання обдарованих учнів у школах КНР, що реалізуються на таких рівнях: початкова професійна освіта – здійснювана на рівні неповної середньої школи і є складовою частиною дев'ятирічної системи обов'язкової освіти; середня професійна освіта – здійснюється на етапі старшої школи, яка також включає частину післядипломної професійної освіти і є основною частиною

професійної підготовки у КНР; вища професійна освіта – здійснюється у закладах вищої освіти різних рівнів.

Установлено змістові аспекти професійного навчання обдарованих учнів у школах КНР: адаптація типів обов'язкових, необов'язкових і факультативних курсів до рівня розвитку промисловості і технологій; реалізація практикорієнтованого підходу; оновлення навчальних програм відповідно до потреб обдарованих учнів; посилення принципу вибірковості з надзвичайно широкого спектру навчальних дисциплін; залучення до формування змісту професіоналів-практиків; формування змісту середньої освіти на принципах узгодження із змістом вищої і професійно-технічної освіти; включення до змісту практичної діяльності дослідницької навчальної діяльності, громадської роботи, соціальної практики та соціальних послуг, занять спортом і мистецтвом та набуття професійного досвіду і деякі інші.

У дослідженні схарактеризовано форми професійного навчання обдарованих учнів у КНР: прискорене, збагачене, індивідуалізоване та дуальне навчання. З'ясовано, що до основних форм і методів організації навчання для обдарованих учнів належать: навчання на основі професійного досвіду; ознайомлення із передовими технологічними засобами і промисловими перетвореннями (безпілотні літальні апарати, промислові роботи, технології віртуальної реальності тощо); просвітницька робота з питань кар'єри для учнів початкової та середньої школи; сертифіковані курси у закладах вищої і професійно-технічної освіти; залучення батьків до шкільної системи професійного навчання та деякі інші.

Об'єктивний науковий аналіз дозволив визначити труднощі в організації професійного навчання обдарованих учнів у КРН (відсутність чіткої нормативно-правової бази, яка б регулювала освіту для обдарованих, не достатня кількість освітніх ресурсів для професійної підготовки обдарованих учнів, висока наповнюваність класів, жорстка централізація навчальних програм, надання переваги моделі прискореного навчання обдарованих учнів, незбалансований розвиток освіти для обдарованих в міських та сільських

районах та деякі інші), а також з'ясувати шляхи їх усунення (реалізація концепції «подвійної освіти для обдарованих», інтеграція промисловості та освіти, співпраця школи і підприємства, дотримання ринкових вимог щодо професійної підготовки обдарованих учнів, сприяння їхній подальшій зайнятості, забезпечення планування професійної підготовки учнів у школах, орієнтація навчання на практичну підготовку та оволодіння уміннями, створення розвиваючого освітнього середовища та платформ для інновацій у галузі технологій, спеціалізованих інститутів передачі технологій та наукових парків, бізнес-інкубаторів та стартап центрів для обдарованих учнів у галузі технологічної модернізації та деякі інші).

Проведено порівняльно-педагогічний аналіз організації професійного навчання обдарованих учнів у школах КНР та України, визначено перспективи використання педагогічно цінного досвіду та теоретичних ідей КНР для вдосконалення професійного навчання обдарованих учнів у середній освіті України: практика реалізації дуального навчання, формування змісту навчання обдарованих учнів з урахуванням соціального і технічного прогресу, орієнтація на інновації і практику; запровадження сертифікованих програм навчання, організованих спільно із закладами вищої, фахової передвищої освіти; впровадження курсів за вибором і кредитно-модульної системи навчання; реалізація індивідуальної освітньої траєкторії; створення центрів професійного навчання і досліджень; розробка механізмів спільного використання освітніх ресурсів і обладнання; реалізація програм наставництва та деякі інші.

Подальшого розвитку набули уявлення щодо сутнісних характеристик і змістового наповнення поняття «обдарованість» та його інтерпретації відповідно до зарубіжної й української семантики; положення про специфіку навчально-методичного інструментарію (форми, методи, засоби) професійного навчання обдарованих учнів у школах КНР, генеза ідеї професійного навчання обдарованих дітей у світовій науково-педагогічній.

Практичне значення результатів дослідження полягає в авторській інтерпретації поняття організації професійного навчання обдарованих учнів у школах КНР, що дозволило виділити педагогічно цінні аспекти, труднощі в організації професійного навчання обдарованих учнів, окреслити можливості творчого використання конструктивних ідей китайського досвіду для удосконалення професійного навчання обдарованих учнів в Україні.

Основні наукові результати проведеного дослідження *впроваджено* в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка про впровадження № 01/10-601 від 17.09.2021), Луганського національного університету імені Т.Г. Шевченка (акт про впровадження № 1/1167 від 08.10.2021), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка про впровадження № 01-28/1184 від 12.10.2021).

Одержані в процесі дослідження дані та висновки *можуть бути використані* для: оновлення змісту ОП підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (за спеціалізаціями); удосконалення навчальних і робочих навчальних програм дисциплін психолого-педагогічного циклу; укладання навчально-методичних комплексів професійно-орієнтованих дисциплін; підготовки дистанційних курсів з методики професійного навчання учнів закладів середньої освіти; розроблення курсів дисциплін вільного вибору для підготовки майбутніх учителів («Порівняльна педагогіка», «Професійна педагогіка»), проведення педагогічної і виробничої практик.

Здобутими в процесі дослідження даними, узагальненими та систематизованими науковими положеннями можуть послуговуватися вчителі закладів загальної середньої освіти, викладачі професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої освіти для створення належної інфраструктури й ресурсного забезпечення процесу професійного навчання обдарованих учнів, науковці, викладачі, які здійснюють компаративні розвідки.

Ключові слова: обдарованість, обдарована дитина, обдарований учень, професійне навчання, середня школа, організація, компетентність, Китайська Народна Республіка.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Наукові статті у фахових (у т.ч. наукометричних) виданнях України:

1. Боярська-Хоменко А.В., Науменко С.С. Програма навчання грамоти для обдарованих учнів початкової школи Китаю. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. Х., 2020. Вип. 50. С. 63-75

2. Науменко С.С. Робота з обдарованими дітьми у Китаї: наукові розвідки і теоретико-методичні підходи. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2021. Вип. 1 (21). С.56-63.

3. Науменко С.С. Педагогічний вимір поняття обдарованості у КНР. *Науковий журнал Причорноморського науково-дослідного інститут економіки та інновацій. Серія: «Іноваційна педагогіка»*. 2021. Вип. 35. С.40-44.

4. Науменко С.С. Витоки ідеї навчання і виховання обдарованих дітей у Китаї. *Теорія та методика навчання та виховання*. Х., 2021, Вип. 50. С. 136-143.

Наукові статті в міжнародних виданнях:

5. Kalashnyk L., Naumenko S., Wu Ya. Modern approaches to professional training of teachers are to work with gifted children in the sphere of non-formal

education (experience of PR China). *Educational Studios: Theory and Practice: monograph* / edit. S. T. Zolotukhina, I. M. Trubavina. – Prague-Vienna: Premier Publishing, 2018. p. 71-77

Наукові статті в зарубіжних виданнях:

6. Науменко С.С. Одаренные дети как объект внимания современной педагогической практики в КНР. *International scientific conference. Theoretical and applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences*. December 28-29 2016 , Kielce. P. 108-110.

7. Науменко С.С. “Соціальна обдарованість” як проблема сучасних соціально-педагогічних досліджень. *International scientific-practical conference*. September 29-th . 2017. Tbilisi, Georgia. P. 87-89.

8. Kalashnyk L., Burtseva Y., Naumenko S., Wu Y. Informal Component in the educational work with gifted children in China. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*. 25-26 березня 2018 р. Rezekne academy of technologies faculty of education, language and design. Rezekne, 2018. vol.3. p. 246-254. (**Web of Science**)

9. Naumenko S. Specificity of working with gifted primary school students in China. *Journal of Education, Health and Sport*, 2020. Vol.10 (8). P.623-634.

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

10. Науменко С.С. Обдарованість як науково-педагогічна проблема західної педагогіки та психології. *Міжнародна науково-практична конференція, 12-13 травня 2017 р. Східноукраїнська організація “Центр педагогічних досліджень”*. Х., 2017. С.123-125.

11. Науменко С.С. Зміст та сутність поняття обдарованість в наукових працях вітчизняних та закордонних вчених. *Питання сходовознавства в Україні: Електронний збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної*

конференції. 28 березня 2019 року. ХНУ імені В.Н. Каразіна, ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Х., 2019. С. 250-251.

12. Науменко С.С. Освіта обдарованих дітей: державна політика Китаю. *Сходознавство. Актуальність та перспективи. Зб. тез доповідей Міжнародної науково-методичної конференції*, 20 березня 2020 року. ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Х., 2020. С. 74-75.

13. Науменко С.С. Дошкільне виховання дітей у Китаї. *Питання сходознавства в Україні. зб тез доповідей Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю*, 26 березня 2020 року. ХНУ імені В.Н. Каразіна. Х., 2020. С. 145-146.

14. Науменко С.С. Спеціалізовані навчальні заклади для обдарованих дітей КНР. *Сходознавство. Актуальність та перспективи. Тези доповідей II Міжнародної науково-методичної конференції*. 19 березня 2021 р. ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Х., 2021. С. 92-93.

15. Науменко С.С. Професійне навчання обдарованих дітей у Китаї. *Питання сходознавства в Україні. Тези доповідей V Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю*. 15 квітня 2021 року. ХНУ імені В.Н. Каразіна. Х., 2021. С. 139-140.

ABSTRACT

Naumenko S.S. Organization of vocational training of gifted students in Chinese schools - qualifying research work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of philosophy in the field of 01 Education / Pedagogy on a specialty 015 – Professional education (by specializations). – H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2021.

The dissertation is a comparative pedagogical study of the organization of vocational training of gifted students in schools in China. The work is devoted to the analysis of the theory and practice of vocational training of gifted students in Chinese schools.

The relevance of the study is to take into account the current pace of industry, digital technology, economics, science and culture, increasing labor mobility, which necessitates increasing the number of skilled workers, professionals who are able to think creatively and generate new ideas. Today, vocational education in Ukraine and in most countries of the world has lost its prestige, although the modern labor market proves that the most popular are working professions. One of the reasons for this is the imperfection of the system of vocational training in schools, in particular the active involvement of gifted children in the acquisition of professional competencies in various fields of industry, engineering and technology.

To scientifically solve the problem of vocational training of gifted students in the education system of Ukraine, it is important to study and creatively use the conceptual principles and experience of vocational training of children and youth in the education system of China. It is well known that China has an extremely powerful industry, has achieved high development in the field of digital and information and communication technologies, holds world leadership in the export of consumer goods. The country was able to achieve such results thanks to a developed system of vocational education, involvement of children and youth in vocational training.

The dissertation analyzes the reference and pedagogical literature of Ukraine and China to establish the essence of the basic concepts of research («giftedness», «talent», «gifted child», «vocational training» etc.) in domestic and Chinese pedagogical thought. The main concept of the study «vocational training of gifted students» is defined as the development of high levels of intellectual and creative abilities to acquire and improve professional knowledge, skills and abilities of students in accordance with their natural abilities, which provides obtaining certain professional competencies.

The genesis of the idea of vocational education of gifted children according to three periods is characterized: the ancient world and ancient philosophy, classical pedagogy, nowadays.

The scientific novelty of the results of the study is that for the first time: based on criteria such as political events, economic development of the country, development of pedagogical theory and practice, the formation of a network of vocational education institutions, the stages of organizing vocational training of gifted students in China were identified and characterized. They are: stage I (1938-1977) – the stage of formation of the idea of professional training of gifted children and youth; stage II (1978-1995) – the stage of developing strategic plans and reforming approaches to vocational training of gifted children and youth; Stage III (1996-present) – the stage of deepening approaches to vocational training of gifted children and youth; identified and revealed theoretical, organizational aspects of teaching gifted students in schools in China, implemented at the following levels: primary vocational education – carried out at the level of incomplete secondary school and is an integral part of the nine-year system of compulsory education; secondary vocational education – is carried out at the stage of high school, which also includes part of postgraduate vocational education and is the main part of vocational training in China; higher vocational education – is carried out in higher education institutions of different levels.

The semantic aspects of vocational training of gifted students in Chinese schools are established: adaptation of types of compulsory courses, optional courses

and elective courses to the level of industry and technology development; implementation of a practice-oriented approach; updating curricula in accordance with the needs of gifted students; strengthening the principle of selectivity in an extremely wide range of disciplines; involvement of professionals in the formation of content; formation of the content of secondary education on the principles of coordination with the content of higher education and vocational education; the content of practical activities includes research and educational activities, public works and social practice, social services, sports and arts, as well as gaining professional experience and some others.

The study characterizes the forms of vocational training of gifted students: accelerated, enriched and individualized learning, elements of dual learning. The main forms and methods of organizing training for gifted students are as follows: training based on professional experience; acquaintance with advanced technological means and industrial transformations (unmanned aerial vehicles, industrial works, virtual reality technologies etc.); career education work for primary and secondary school students; certified courses in institutions of higher and vocational education; involvement of parents in the school system of vocational training and some others.

Objective scientific analysis identified difficulties in organizing vocational training of gifted students in the China (lack of a clear legal framework governing education for gifted, insufficient educational resources for vocational training of gifted students, high centralization of educational programs, giving preference to the model of accelerated education of gifted students, unbalanced development of education for gifted in urban and rural areas and some others), as well as to find out ways to eliminate them (implementation of the concept of «dual education for the gifted», integration of industry and education, cooperation between school and enterprise, compliance with market requirements for the training of gifted students, promoting their further employment, ensuring planning of vocational training in schools, orientation for practical training and mastering skills, creation a developing educational environment and platforms for technological innovations, specialized

institutes for technology transfer and science parks, business incubators and start-up centers for gifted students in the field of technological modernization and some others).

A comparative and pedagogical analysis of the organization of vocational training of gifted students in schools of China and Ukraine, outlines ways to use pedagogically valuable experience and theoretical ideas of China to improve vocational training of gifted students in secondary education in Ukraine: the practice of dual education, and technological progress, focus on innovation and practice; introduction of certificate training programs organized jointly with institutions of higher, professional higher education; introduction of elective courses and credit-module training system; implementation of individual educational trajectory; creation of centers for vocational training and research; development of mechanisms for sharing educational resources and equipment; implementation of mentoring programs and some others.

The notion of the essential characteristics and content of the concept of «giftedness» and its interpretation in accordance with foreign and Ukrainian semantics was further developed; provisions on the specifics of educational and methodological tools (forms, methods, tools) for vocational training of gifted students in schools in China, the genesis of the idea of vocational training of gifted children in scientific world and pedagogical thought.

The practical significance of the research results lies in the author's interpretation of the organization of vocational training of gifted students in Chinese schools, which gave grounds to highlight the positive aspects, difficulties and shortcomings, outline ways to creatively use constructive ideas of Chinese experience to improve vocational training of gifted students in Ukraine.

The main scientific results of the study were implemented in the educational process of Kharkiv National Pedagogical University named after G.S. Skovoroda (certificate of implementation № 01 / 10-601 from 17.09.2021), Luhansk National University named after T.G. Shevchenko (certificate of implementation № 1/1167

from 08.10.2021), Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky (certificate of implementation № 01-28 / 1184 from 12.10.2021).

The data and conclusions obtained in the course of the research *can be used* to update the content of the training of applicants for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 014 Secondary education (by specializations); improvement of educational and working educational programs of disciplines of psychological and pedagogical cycle; conclusion of educational and methodical complexes of professionally-oriented disciplines; preparation of distance learning courses on methods of vocational training of students of secondary education institutions; development of courses of free choice disciplines for the training of future teachers («Comparative pedagogy», «Professional pedagogy»), conducting pedagogical and industrial practices.

Teachers of general secondary education, vocational (technical) education, professional higher education can use the data obtained in the research process, generalized and systematized scientific provisions to create appropriate infrastructure and resources for the process of vocational training of gifted students, scientists, teachers who carry out comparative intelligence.

Key words: giftedness, gifted child, vocational training, middle school, competence, People's Republic of China.

LIST OF PUBLISHER'S PUBLICATIONS ON THE TOPIC OF THE DISSERTATION

Scientific Works where Key Results of the Thesis Work are published

1. Boyarska-Khomenko A.V. , Naumenko S.S. Literacy program for gifted primary school students in China. *Means of educational and research work*. Issue 50. Kharkiv, 2020. P. 63-75
2. Naumenko S.S. Working with gifted children in China: *scientific research and theoretical and methodological approaches of Alfred Nobel*

University. Series: "Pedagogy and Psychology". *Pedagogical sciences*. 2021. Issue 1 (21). P.56-63.

3. Naumenko S.S. Pedagogical dimension of the concept of giftedness in China. *Scientific Journal of the Black Sea Research Institute of Economics and Innovation. Series: "Innovative pedagogy"*. 2021. Issue 35.P.40-44.

4. Naumenko S.S. The origins of the idea of teaching and raising gifted children in China. *Theory and methods of teaching and education*. Kharkiv. 2021 Issue 50. P. 136-143.

Scientific articles in international journals:

5. Kalashnyk L., Naumenko S., Wu Ya. Modern approaches to professional training of teachers are to work with gifted children in the sphere of non-formal education (experience of PR China). *Educational Studios: Theory and Practice: monograph* / edit. S. T. Zolotukhina, I. M. Trubavina. – Prague-Vienna: Premier Publishing, 2018. P. 71-77

Scientific articles in foreign publications:

6. Naumenko S.S. Gifted children as an object of attention of modern pedagogical practice in the PRC. *International scientific conference. Theoretical and applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences*. December 28-29 2016, Kielce .P. 108-110.

7. Naumenko SS "Social giftedness" as a problem of modern socio-pedagogical research. *International scientific-practical conference*. September 29-th. 2017. Tbilisi, Georgia. P. 87-89.

8. Kalashnyk L., Burtseva Y., Naumenko S., Wu Y. Informal Component in the educational work with gifted children in China. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*. March 25-26,

2018. Rezekne academy of technologies faculty of education, language and design. Rezekne, 2018. vol.3. p. 246-254. (Web of Science)

9. Naumenko S. Specificity of working with gifted primary school students in China. *Journal of Education, Health and Sport*, 2020. Vol.10 (8). P.623-634.

Scientific works certifying the approbation of the dissertation materials:

10. Naumenko S.S. Giftedness as a scientific and pedagogical problem of Western pedagogy and psychology. *International scientific-practical conference, May 12-13, 2017. East Ukrainian organization "Center for Pedagogical Research"*. Kharkiv. 2017. P.123-125.

11. Naumenko S.S. The content and essence of the concept of giftedness in the scientific works of domestic and foreign scientists. *Issues of Oriental Studies in Ukraine: Electronic collection of abstracts of the All-Ukrainian scientific-practical conference*. March 28, 2019. KhNU named after V.N. Karazin, KhNPU named after G.S.Skovoroda. Kharkiv. 2019. P. 250-251.

12. Naumenko S.S. Education of gifted children: public policy of China. *Orientalism. Relevance and prospects. Abstracts of reports of the International scientific-methodical conference*, March 20, 2020. KhNPU named after G.S.Skovoroda. Kharkiv. 2020. P. 74-75.

13. Naumenko S.S. Preschool education of children in China. *Issues of Oriental Studies in Ukraine. Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Methodological Conference with International Participation*, March 26, 2020. KhNU named after V.N. Karazin. Kharkiv. 2020. P. 145-146.

14. Naumenko S.S. Specialized educational institutions for gifted children of the People's Republic of China. *Orientalism. Relevance and prospects. Abstracts of the II International Scientific and Methodological Conference*. March 19, 2021. KhNPU named after G.S.Skovoroda. Kharkiv. 2021. P. 92-93.

15. Naumenko S.S. Professional training of gifted children in China. *Issues of Oriental Studies in Ukraine. Abstracts of the V All-Ukrainian scientific-methodical conference with international participation*. April 15, 2021. V.N. Karazin National University. Kharkiv. 2021. P. 139-140.